

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Аскольдов С. Время и его религиозный смысл/ С.Аскольдов // Вопросы философии и психологии. – М., 1913 . Год XXIV, Кн. 117 (II). – С. 137 -173.
2. Берлин И. Философия свободы. Европа. – М.: Новое литературное обозрение, 2001. – 448 с.
3. Гуревич А. Я. История – нескончаемый спор. М.: Российский.гос. гуманитар. ун-т, 2005. – 889 с.
4. Дунаев М. М. Вера в горниле сомнений: Православие и русская литература в XVII-XX веках. Монография. — М.: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2003. — 539 с.
5. Спекторский Е. Христианство и культура. – М.: Центр стратегической конъюнктуры. 2013. – 360 с.
6. Чернявская Ю. Трикстер, или путешествие в Хаос. / Ю.Чернявская // Человек №3, 2004. – С. 37 -52.
7. Янкелевич В. Смерть.– М.: издательство Литературного института, 1999. – 448 с.

Гансова Емма Августівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського»

Онищук Віталій Михайлович – доктор соціальних наук, професор, завідувач кафедри соціології ІСН ОНУ ім.І.І.Мечникова

**ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ СОЦІОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ
ДЛЯ РОЗУМІННЯ ПРОЦЕСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В
СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

В творах українських соціологів 19-го початку 20-го століть ми знаходимо ідеї стосовно національної диференціації та інтеграції, спираючись на які на теоретичному та емпіричному рівнях важливо простежити динаміку національно-ідентифікаційного процесу. Розглянуті нами теоретичні положення дозволяють сформулювати дослідницькі завдання та гіпотези для конкретно-соціологічних досліджень.

Ключові слова: *нація, ідентифікація, цінності*

**ЗНАЧЕНИЕ УКРАИНСКОГО КЛАССИЧЕСКОГО СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО
НАСЛЕДИЯ ДЛЯ ПОНИМАНИЯ ПРОЦЕССОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ
ИДЕНТИФИКАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ**

В произведениях украинских социологов 19-го начала 20-го веков мы находим идеи относительно национальной интеграции и дифференциации, опираясь на которые как на теоретическом, так и на эмпирическом уровнях важно проследить динамику национально-идентификационного процесса. Рассмотренные нами теоретические положения позволяют сформулировать исследовательские задания и гипотезы для конкретно-социологических исследований, а также обобщить, проанализировать, интерпретировать их результаты.

Ключевые слова: *нация, идентификация, ценности*

**IMPORTANCE OF UKRAINIAN CLASSIC SOCIAL HERITAGE FOR
UNDERSTANDING THE PROCESSES OF THE NATIONAL IDENTITY IN THE
MODERN UKRAINIAN SOCIETY**

We find ideas of national integration and differentiation in the works of Ukrainian classical sociologists of 19 -20 centuries. They permit to watch dynamics of the national

identification process on the theoretical and empirical levels. These theoretical conceptions may be useful for determination goals, hypothesizes. interpretation empirical investigations results.

Key words: nation, identification, values

Найбільш актуальною проблемою в контексті даної теми є питання про еволюцію етно–та націогенезу в умовах ХХІ століття, характерною ознакою якого став процес глобалізації. З цього приводу в творах українських соціологів 19-го початку 20-го століть ми знаходимо ідеї стосовно національної диференціації та інтеграції, спираючись на які на теоретичному та емпіричному рівнях важливо простежити динаміку національно-ідентифікаційного процесу.

Розглянуті нами теоретичні положення дозволяють сформулювати дослідницькі завдання та гіпотези для конкретно-соціологічних досліджень. Емпіричні дослідження, загальнонаціональні та регіональні, показують динаміку національно-ідентифікаційного процесу.

Національна ідентифікація сьогодні в значній мірі досліджується на рівні емпіричної соціології. Однак цього недостатньо для розуміння сутності даного процесу. Національне питання кожного разу набуває особливої актуальності в певних історичних умовах.

. В ХХ й в ХХІ століттях в Україні повторюється ситуація, яку Європа пережила ще в 18-му та 19-му століттях. Утворення національних держав завжди супроводжувалось ідеологічним та науково–теоретичним обґрунтуванням. Політичні ідеології та соціолого-філософські теорії уявляли собою науково-теоретичне оформлення глибинних народних традицій, цінностей, які часто були «замішані» на релігійних віруваннях.

Звернення до української класичної соціологічної спадщини допомагає краще зрозуміти механізм зародження національної ідентифікації, або національної самосвідомості. Цей процес проходив як на рівні масової повсякденної свідомості, так й на вищих щаблях суспільної свідомості, на теоретичному та ідеологічному рівнях.

Аналіз ідей представників націології дозволяє вирішити дві проблеми. По-перше, визначити методологічні засади дослідження етно-національних угруповань, бо кожний вчений спирається на певні філософські принципи в підході до пізнання нації; по-друге, простежити раціональні форми національної ідентифікації, бо кожний вчений як представник своєї національної групи намагався свідомо підкреслити її особливості (психічні, культурні, історичні).

Українські мислителі ХІХ століття зробили багато для того, щоб пізнавальними засобами визначити українську націю, заявити про її специфічне буття в межах Російської держави, тобто ідентифікувати її як «самість».

В рефлексії діячів «Кирило-Мефодіївського братства», а також в уявленнях продовжувачів їх справи українська нація постає як духовна монада. Головні прояви духовності, що притаманні українському народові, існують у вигляді сталих психологічних рис національного характеру, естетики, фольклору, мови, традицій, звичаїв, народної філософії, релігії. Всі ці прояви поєднуються спільною для них категорією «цінність». Слід зауважити, що національна ідентифікація починається з визначення духовних цінностей народу.

Діячі української культури намагались ідентифікувати свою націю через зіставлення її цінностей з цінностями інших національних груп. Звичайно, можна трактувати твір Костомарова «Дві руські народності» як прояв русофобії, але ж можлива й інша його інтерпретація. Протиставляючи риси характерів росіян й українців, Костомаров намагається позначити психолого-культурні межі українства.

Спосіб самоідентифікації через визначення сталих рис національного характеру не сприймався всіма вченими однаково. Так, Драгоманов неодноразово виступав проти консервації та романтизації цінностей «мужицької» культури. В цих двох підходах (Костомарова та Драгоманова) до теоретичних початків визначення нації міститься методологічний принцип її вивчення. В уявленні Куліша та Костомарова нація може існувати

лише в статистиці, лише в її чистому вигляді, М. Драгоманов бачить націю в динаміці. Для нього культурні впливи, культурна взаємодія є необхідними умовами розвитку українського народу, історія якого повинна стати часткою загальноєвропейського процесу.

Суттєвою рисою нації є її мова. Проблема мови в ідентифікації української нації посідає важливе місце, навіть більш значиме, ніж у визначенні титульної нації колишньої російської імперії. Ідентифікаційний процес, пов'язаний з мовою, стане зрозумілим, якщо брати його в історичному контексті. Валувський указ 1863 року і Ємський акт Олександра II в 1876 р. Мали покласти край існуванню мови як культурного фактора українства.

Пізнаючи духовність своєї нації Драгоманов спеціально звертається до мови народу як прояву його свідомості, символічної системи народної творчості, скарбниці історичної пам'яті.

Ідентифікуючи націю, українські вчені поряд з духовно-культурними її ознаками зупиняються на політичних. Так, В. Липинський, полемізуючи, зауважує в праці «Листи до братів-хліборобів»: «Нація для нас – це всі, мешканці даної Землі і всі громадяни даної Держави, а не «пролетарі!», і не мова, віра, плем'я» [3].

Політичний аспект національної ідентифікації як і культурно- психологічний часто має вигляд порівняння, бо, лише порівнюючи, можна визначити свою власну сутність. Звичайно, що першим об'єктом подібного зрівняння стають найближчі за культурно-антропологічними ознаками групи (українці й росіяни).

Політичний ракурс потребує розширення меж зіставлення. Національна українська інтелігенція звертає свої погляди до європейських народів. Це стосується Драгоманова, Липинського, Грушевського та інших.

Таким чином, національна ідентифікація є груповим визначенням, яке здійснюється представниками нації на рівні побутової свідомості й на рівні наукової теорії, як рядовою людиною, так й інтелектуалами. Останні розуміють під ідентифікацією пізнання історії, культури, психології народу, його самобутності в порівняльному аспекті. Це пізнання в своєму концентрованому вигляді утворює ядро національної ідеї.

Особливості визначення (ідентифікації) українстводобре простежуються в творчості М. Драгоманова. Він належить до тієї когорти вчених, які здійснювали процес національного пізнання, знаходячись не осторонь, а заглибившись в народне духовне середовище. Соціологічність М. Драгоманова полягає в тому, що він в пошуках ідентичності українців звертається до історичних чинників, які зумовили особливі риси українського національного характеру. Серед таких історичних умов – залежний стан українського народу. «Українству у нас одводилась така доля, яку воно само могло займати по своїй культурній силі. А так як та сила була слабша од російської, то українство у нас було підрядним» [2],—зауважує М. Драгоманов.

Позиція Драгоманова відрізняється від підходів інших дослідників національної духовності або ідентичності. Гердеровсько-Гегелівська культурологія, чи психологія народів Вундта надавали етнічній групі психологічні характеристики, що вважались довічними. Наприклад, М. Бердяєв відкриває «тайники» російської душі: «Религиозная формация русской души выработала некоторые устойчивые свойства: догматизм, аскетизм... устремленность к трансцендентному...» [3].

Полемізуючи з подібними думками в українській літературі, Драгоманов стверджує: «Немає і не може бути постійних національних ознак, стоячих без переміни національних духів. Коли ж ми станемо при думці, що головне діло – поступ... політичний, соціальний і культурний, а національність є тільки ґрунт, форма та спосіб, тоді ми певні, що послужимо добробуту й просвіті нашого народу, а вкупі з ним й його національності...» [4].

Специфіка культурологічного напрямку в українській соціології стає особливо виразною, якщо її порівняти з російською.

Сучасний дослідник творчості М. Драгоманова Л. О. Гаєвська звертає увагу на різницю, яка існує між розумінням сутності людини в російській і українській культурній традиції: «В естетиці російської демократії культура підпорядкована політиці... Культурософія української

© *Гузенко М. С.*

демократії розчиняє політику в культурі...» [5].

Демократизм Драгоманова сконцентрований в його формулі: «особа — нація». Він добре усвідомлює діалектичний зв'язок між ними, вважаючи, що показником розвину тості нації є становище кожного окремого індивіда в межах національної держави. Російській тріаді: «самодержавіе – православіе — народность» Драгоманов протиставляє свою: «свобода братство –справедлівість», в якій примат мають індивідуалістичні цінності.

Не викликає сумнівів актуальність ідей українських класиків, їх значення для розуміння сутності політичних, культурних, соціальних процесів, які мають місце в сучасному українському суспільстві. Всі ці положення можуть бути ідеологічним обґрунтуванням боротьби за незалежність, яка сьогодні продовжується в формі політичного протистояння між Росією та Україною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Липинський В. Листи до братів-хліборобів /В.Липинський – Відень,1926.-с.13
2. Драгоманов М. Літературно-критичні праці /М.П.Драгоманов –К.:Наукова думка.1970.-Т.2.- с.456
3. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма /Н.Бердяев – Париж,1955.-с.9
4. Драгоманов М.Українська література.1866-1873р.р./М.Драгоманов. Літературно-критичні праці.- т.2. с.367
5. Гаєвська Л.О. Літературно-естетична концепція М.Драгоманова //Л.О.Гаєвська. Штрихи до наукового портрета М.Драгоманова.- К.Наукова думка. 1991.-с.48-49.

Гузенко Микола Сергійович – магістр філософії, преподаватель изобразительного искусства ОСША №121 (Одесса)

СТРУКТУРА ДИНАМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ЯВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ И ЕЕ ЗАВЕРШЕННАЯ ЭНЕРГИЯ ДВИЖУЩИХСЯ НАЧАЛ ЭНТЕЛЕХИИ – ДУША: «УМ», «ЧУВСТВО», «ВОЛЯ». «ТРЕУГОЛЬНИК» – ИЗМЕНЯЮЩЕЕСЯ ОСНОВАНИЕ ДВИЖУЩИХСЯ НАЧАЛ

(к теме: «определение понятия «культура»*)»

Определение понятия «культура» служит основой названия темы. В аспекте содержания определения проводится исследование совокупности существенных свойств культуры. Дана: Модель целостности мира, как всеобъемлющего движения – тела, души и духа где стороны этих активных начал образуют фигуру «треугольника», а его вершины это изменяющееся основание системы: «философия», «мировоззрение», «культурология» внутри такого явления, как «культура», которая состоит из движущихся начал энтелехии: ума, чувства и воли.

Ключевые слова: «философия», «мировоззрение», «культурология», Модель целостности мира.

СТРУКТУРА ДИНАМИЧНОЇ СИСТЕМИ ЯВИЩА КУЛЬТУРИ ТА ЇЇ ЗАВЕРШЕНА ЕНЕРГІЯ РУХОМОГО ПОЧАТКУ ЕНТЕЛЕХІЇ – ДУША: «УМ», «ПОЧУТТЯ», «ВОЛЯ». «ТРИКУТНИК» – ОСНОВА РУШІЙНИХ ПОЧАТКІВ, ЩО ЗМІНЮЮТЬСЯ.

Визначення поняття «культура», є основою назви теми. В аспекті змісту даного визначення проводиться дослідження сутності існуючих властивостей культури. Надано: Модель цілісності світу, як всеоб`ємного руху - тіла, душі та духу, де сторони цих активних початків створюють фігуру «трикутника», а його вершини це змінна основа системи: